

методическое издание / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова.– Сумы: Изд-во "Довкілля", 2003. – 176 с.

5. Подольська В. О. Фінансовий аналіз/ В. О.Подольська, О.В. Яріш– К.: ЦНЛ, 2007.– 488 с.

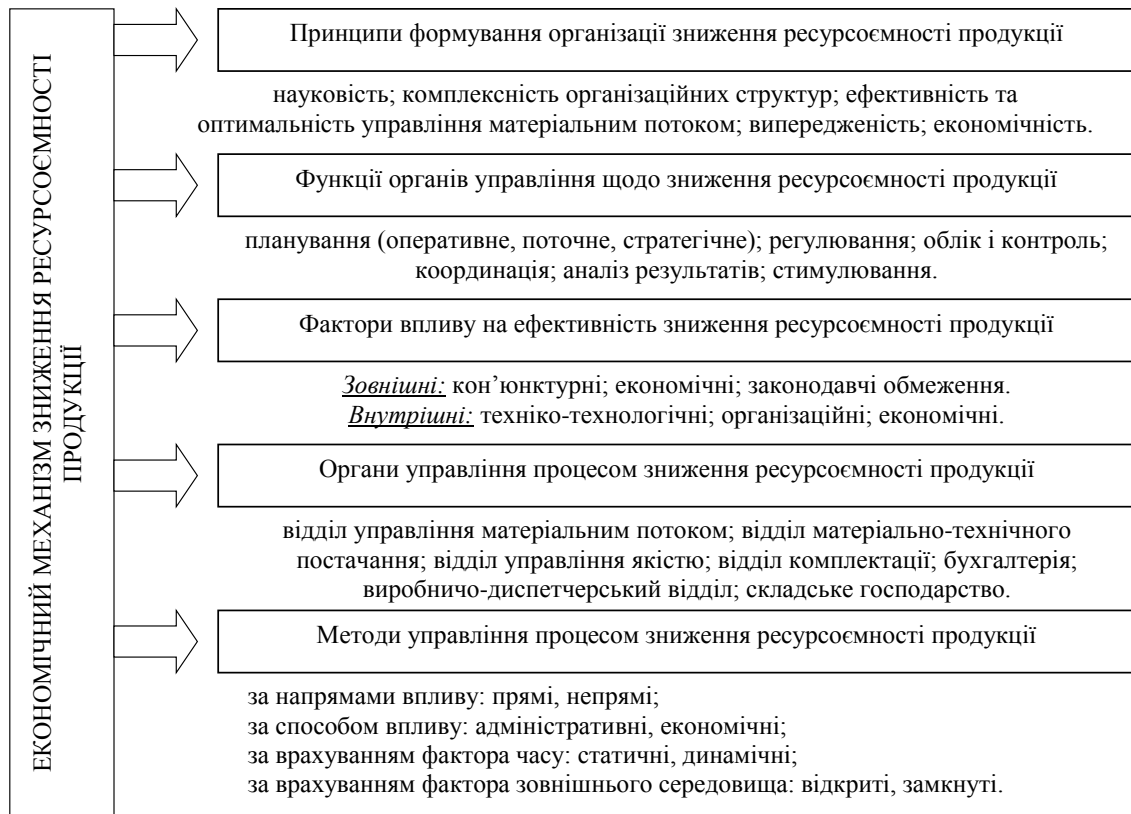

Рис. 3 Складові економічного механізму зниження ресурсоемності продукції

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены вопросы совершенствования методик управления ресурсами и подходов к определению параметров управления ими и отдельными видами затрат во взаимосвязи с определением оптимального размера заказа материально-сырьевых ресурсов в системах управления цепочками поставок строительных предприятий. Рассматриваются подходы к определению оптимального размера заказа необходимых материально-сырьевых ресурсов на основе учета уровня расходов, которые возникают при этом и подходы к определению критериев оптимальности процессов снабжения материально-сырьевых ресурсов и соответствующего уменьшения себестоимости продукции.

Ключевые слова: управление ресурсами, ресурсоемность, управление цепями поставок, себестоимость, ресурсы.

ANNOTATION

The article discusses the issues of improving resource management techniques and approaches to the definition of control parameters and certain types of costs in connection with the definition of the optimal size of the order of material - raw materials in the supply chain management of construction enterprises. Approaches to determine the optimal size of the order of the required material - natural resources by taking into account the level of costs that arise in this and approaches to the definition of optimality criteria material procurement processes - raw materials and a corresponding decrease in the cost of production.

Keywords: resource management, resource consumption, supply chain management, cost, resources.

УДК 336.7 (076)

*А.О. Антонова, к.е.н., асистент,
Луганський національний аграрний університет*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Стаття присвячена визначенню сучасних проблем, які заважають розвитку будівельної галузі України та розгляду умов їх успішного вирішення у перспективі. Проведено поглиблений аналіз

сучасного стану інвестиційно-будівельного комплексу на основі підрахунку відповідних фінансово-економічних показників та розгляду їх зміни у динаміці. За допомогою кількісних показників проаналізовано сучасний стан галузі та наведено відповідні порівняння з західноєвропейськими країнами. Особливу увагу приділено проблемі капітальних інвестицій як за обсягами, так і за джерелами фінансування. У результаті проведеного аналізу запропоновані шляхи вирішення сучасних проблем як на рівні окремих підприємств інвестиційно-будівельного комплексу, так і умови їх успішної реалізації органами державної влади.

Ключові слова: інвестиційно-будівельний комплекс, проблеми, фінансування, кількісні та якісні показники, капітальні інвестиції, державне регулювання, ефективність.

Постановка проблеми. Як відомо, метою ефективного функціонування економіки будь-якої країни є виробництво матеріальних і нематеріальних благ для максимального задоволення потреб населення. Особлива роль будівельної галузі при цьому полягає в тому, що вона бере участь у створенні та модернізації виробничих і невиробничих основних фондів для всіх галузей національної економіки. Так, розвиток вітчизняного будівельного сектору в свою чергу забезпечує збільшення обсягів виробництва будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівної галузі, металургії і металообробки, нафтохімії, деревообробної промисловості, транспорту, енергетики тощо. І, вочевидь, як ніяка інша галузь економіки, будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, особливо того, який спеціалізується на оздоблювальних і ремонтних роботах, на виробництві та встановленні вбудованих меблів тощо. Зокрема, саме будівництво спрямоване на забезпечення людини житлом, як однієї з першочергових потреб [1, с.9]. Таким чином, виокремлення сучасних проблем будівельної галузі та пошук шляхів їх вирішення – одне з першочергових завдань загальнодержавного масштабу задля забезпечення ефективного функціонування економіки країни в цілому.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням аналізу широкого спектру проблем інвестиційно-будівельного комплексу України та шляхів їх подолання присвячені праці Паліги Н.О. [2], Рибачка О.В. [3], Турко М.О. [4], Чинкуляка Н.М. [5] та інших науковців. Проте зазначена проблематика потребує подальшого дослідження, враховуючи необхідність постійного моніторингу сучасного стану будівельної галузі та дискусійності окремих положень щодо перспектив її розвитку.

Постановка завдання полягає у виділенні основних проблем, які заважають розвитку будівельної галузі України та розгляду умов їх успішного вирішення у перспективі. Метод вирішення сформульованої мети полягає у проведенні поглибленого аналізу сучасного стану інвестиційно-будівельного комплексу на основі підрахунку відповідних фінансово-економічних показників та розгляду їх зміни у динаміці.

Основний матеріал дослідження.

Сучасний стан будівельної галузі на території України пов'язаний з історичними умовами становлення національної економіки, що зумовлює як специфіку діяльності безпосередньо будівельних підприємств, так і основні напрямки підвищення ефективності їх функціонування. За роки реформування вітчизняного інвестиційно-будівельного комплексу була сформована законодавча база, проведено реформування відносин власності, яке сприяло формуванню незалежно діючих суб'єктів приватно-підприємницької діяльності, конкурентного середовища функціонування підприємств різних форм власності, розширенню номенклатури виробництва будівельних матеріалів для потреб ринку тощо. На законодавчому рівні змінено підходи до всіх етапів здійснення містобудівної, архітектурної та будівельної діяльності, скорочено кількість дозвільних та погоджувальних процедур у будівництві для інвестора (з 32 до 9), та витрати часу для їх проходження (в середньому з 416 до 60 днів). Так, прийнято [Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності”](#) [6], яким значно спрощено дозвільні процедури у будівельній сфері, суттєво скорочено перелік документів, що подаються суб'єктами господарювання для отримання дозволів на виконання будівельних робіт, значна кількість будівельних робіт розпочинається за декларативним принципом.

Згідно з останніми статистичними даними будівельний комплекс України об'єднує 50,3 тис. суб'єктів господарювання: підрядних будівельних організацій, підприємств будіндустрії та промисловості будівельних матеріалів, проектних і науково-дослідних організацій, підприємств механізації та транспорту, що здійснюють роботи з проектування, будівництва, реконструкції, технічного переозброєння та капітального ремонту будівель, споруд та підприємств. Галузь будівництва створює велику кількість робочих місць: вона об'єднує 427,4 тис. чол., що становить 5,2% від усієї сукупності робітників, які працюють на підприємствах різних форм власності. Проте, якщо розглядати кількісні показники розвитку будівельної галузі, які характеризують обсяги виробництва, чисельність функціонуючих організацій та найманих працівників у динаміці можна виокремити цілий комплекс сучасних проблем (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання у галузі будівництва*

Показники	Роки					Відхилення 2012 р. від 2008 р., %
	2008	2009	2010	2011	2012	
Кількість суб'єктів господарювання, тис. од.	90,0	90,4	75,2	59,2	50,3	-44,1
З них кількість малих підприємств, %	96,0	95,8	96,1	96,1	96,0	-
Кількість найманих працівників, тис. чол.	653,2	522,4	477,7	436,7	404,1	-38,1
З них зайняті у малих підприємствах, %	40,9	47,9	53,0	51,9	51,2	25,2
Індекси обсягу виконаних будівельних робіт, % до попереднього року	84,2	51,8	94,6	111,0	86,0	-
З них виконано будівельних робіт малими підприємствами, %	33,5	37,7	37,9	34,5	37,6	12,2

* Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

Так, кількість підприємств будівельної галузі України за 2008-2012 рр. значно скоротилась (на 44,1%), відповідно зменшилась кількість найманих працівників на 38,1%. При цьому зменшення чисельності суб'єктів господарювання будівельного комплексу вплинуло на відповідне скорочення обсягів виконаних будівельних робіт, лише у 2011 році даний показник перевищив відповідний рівень минулого року (на 11%), при цьому більш ніж 1/3 всіх будівельно-монтажних робіт виконувались малими підприємствами, чисельність працівників яких не перевищує 50 осіб. Саме малі за розмірами підприємства на протязі досліджуваного періоду стабільно займали найбільшу відсоткову частку (95,8%-96,1%) в сукупній структурі суб'єктів господарювання будівельного комплексу.

З одного боку, існують суттєві переваги для розвитку малих підприємств будівельної галузі України: розмаїття об'єктів і виконуваних робіт, великий попит на будівельну продукцію. Існування малих підприємств у галузі сприяє посиленню конкуренції як важливого засобу контролю та підвищення ефективності і якості виробництва. З іншого, як свідчить досвід країн ринкової економіки, дрібні, не диверсифіковані організації значно поступаються великим в конкурентній боротьбі за рахунок більш обмеженого доступу до кредитних ресурсів, уповільненого розвитку матеріально-технічної бази, процесу впровадження нових технологій, передових методів виробництва робіт тощо [4, с.68]. Тому можна зробити висновок про необхідність розвитку не лише малого бізнесу, але й діяльності будівельних корпорацій, асоціацій, концернів на території України.

Не лише кількісні, але й якісні показники основних засобів свідчать про кризовий стан вітчизняної будівельної галузі. Так, за даними Державної служби статистики України ступінь зносу основних засобів у будівництві складає 50,1%, а коефіцієнт оновлення лише 0,05 або 5% від загального обсягу наявних основних фондів. Порівняно із західноєвропейськими країнами матеріальна база України в 3-5 разів менша стосовно житла, в 4-5 разів щодо культури та спорту, удвічі щодо науки та в 5-6 разів щодо медицини [8, с.27].

Показники фінансового стану свідчать, що діяльність вітчизняних підприємств будівельної галузі є збитковою та інвестиційно непривабливою. Так, станом на 2012 р. підприємства вітчизняної будівельної галузі отримали 9454,9 млн. грн. збитків, а загальний рівень збитковості операційної діяльності становив 0,7%.

При цьому будівельні організації відносяться до числа найбільших боржників по економіці України (37,2-44,7% підприємств працює збитково). З одного боку, проблема полягає у відсутності платоспроможного замовника, адже приблизно кожна п'ята частина робіт є неоплаченою. В свою чергу, несвоєчасність розрахунків замовників за виконані роботи негативно впливає на фінансовий стан будівельних підприємств і організацій, зумовлює зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей, зменшення рівня рентабельності.

З іншого боку, будівництво є капіталомісткою галуззю з тривалим фінансовим циклом, а переважна частина будівельних компаній не має достатнього обсягу власних ресурсів для реалізації проектів, тому залежить від залучених коштів. На даному етапі банки неохоче кредитують будівництво, що пов'язано зі значними ризиками галузі та недостатньо високою платіжною дисципліною будівельників. Зокрема, обсяг нових кредитів, наданих банками підприємствам будівельної сфери упродовж січня-вересня 2013, склав 25,4 млрд. грн. Це вдвічі менше, ніж обсяг фінансування, наданого сільськогосподарським підприємствам, і майже в 20 разів менше, ніж обсяг кредитів, наданих підприємствам торгівлі [2, с.129].

При цьому у структурі заборгованості підприємств будівельної галузі переважають позики строком до 1 року - вони формують 47,3-48,3% балансу, а частка довгострокових кредитів (понад 5 років), за рахунок яких, як правило, реалізуються капітальні проекти, коливається на рівні 25-27,2%. Серед основних проблем, які стримують розвиток будівельної галузі слід виділити нестачу фінансування. Про кризовий стан свідчить зниження долі інвестицій в основний

капітал у внутрішньому валовому продукті до 20,9% у 2012 році (таблиця 2). При цьому, за оцінками науковців, для забезпечення простого відтворення

відсоток капіталовкладень у валовий внутрішній продукт повинен складати не менше 23-25%, а для розширеного – 30-31% відповідно [5, с.84].

Таблиця 2

Динаміка та структура за джерелами фінансування капітальних інвестицій вітчизняної будівельної галузі*

Показники	Роки					Відхилення 2012 р. від 2008 р., %
	2008	2009	2010	2011	2012	
Доля інвестицій в основний капітал у валовому внутрішньому продукті, %	28,7	21,1	17,5	20,0	20,9	-7,8
Індекси капітальних інвестицій, % до попереднього року	117,8	42,7	524,7	104,2	128,1	-
Капітальні інвестиції у галузь будівництва, млн. грн.	12469	5325	27942	29122	37313	199,25
У тому числі за рахунок:						
Коштів державного та місцевого бюджетів, %	10,3	7,4	9,2	10,5	8,9	-1,4
Власних коштів підприємств та організацій, %	59,3	66,1	60,8	58,6	59,7	0,4
Кредитів банків, %	15,8	13,3	12,3	16,3	17,1	1,3
Коштів населення, %	7,7	6,7	11,1	7,5	8,8	1,1
Коштів іноземних інвесторів, %	3,0	4,2	2,1	2,8	1,7	-1,3
Інших джерел фінансування, %	3,9	2,3	4,5	4,3	3,8	-0,1

* Розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [7]

Не зважаючи на це, обсяги інвестування будівельної галузі за 2008-2012 рр. значно збільшуються (майже в 3 рази). Проте даний факт не вплинув на обсяги виробництва, що пов'язано в першу чергу з інфляційними процесами, підвищенням собівартості будівельно-монтажних робіт, із дорожчанням будівельних матеріалів. Так, у 2012 році порівняно з попереднім роком будівельні матеріали зросли в ціні на 11,7%, зокрема подорожчав метал, який використовується в будівництві, на 16,4%. Тому будівельники змушені підвищувати ціни, а це викликає поступове зниження попиту.

Окрім того, аналіз капітальних інвестицій за джерелами фінансування вказує, що головна проблема будівельної галузі України постає в формуванні позабюджетних інвестицій. Так, лівову частку інвестицій складають інвестиції за рахунок власних коштів підприємств (58,6%-66,1%), за незначного відсотка коштів іноземних інвесторів (2,1%-4,2%). Кошти населення складають лише 6,7-11,1%, оскільки переважна частина населення, маючи об'єктивну потребу в поліпшенні житлових умов, не має фінансових можливостей придбати житло. У такій ситуації попит залежить переважно від умов кредитування, які зараз є неприйнятними для рівня доходів більшості пересічних громадян. За III квартал 2013 року банківські установи надали фізичним особам кредитів на придбання нерухомості на суму 1,7 млрд. грн. (за відповідний період минулого року – 2,8 млрд. грн.).

Таким чином, у зв'язку з переходом на ринкові умови зменшилась роль держави у фінансуванні будівництва, що не компенсувалось своєчасним

створенням нових механізмів залучення коштів та створенням інституційних передумов його фінансового забезпечення. При цьому на думку експертів, найближчим часом ситуація в будівельній галузі кардинально не зміниться. В даний час і в найближчій перспективі (10-15 років) будівництво нових виробничих та невиробничих об'єктів буде вестися в незначних обсягах. Основними напрямками і пріоритетами структурної реорганізації будівництва буде розширення, реконструкція, перепрофілювання і технічне перенаснащення існуючих промислових об'єктів [3, с.90].

Оскільки проблеми будівельної галузі мають загальноекономічний характер, необхідною умовою її розвитку є запровадження державних механізмів регулювання:

- законодавчо-нормативних (удосконалення договірних угод згідно міжнародних розробок, вирішення проблеми імпортозаміщення будматеріалів, забезпечення нормативно-правової бази в галузі енергозбереження, прийняття законів про венчурний бізнес тощо);

- фінансово-економічних (надання пільгових довгострокових кредитів підприємцям будівельної галузі, створення сприятливого клімату для залучення інвестицій та впровадження інновацій);

- соціальних (формування збалансованого ринку праці, стимулювання розвитку людського капіталу, розвитку соціальної інфраструктури, забезпечення відповідності оплати праці її продуктивності).

Перспективи розвитку інвестиційно-будівельного комплексу залежать також від формування і успішного розвитку економічного потенціалу окремих підприємств, застосування комплексних заходів у напрямку:

- визначення оптимальної організаційної структури й організаційних форм управління, розміщення потужностей підприємств;
- застосування інноваційних проектів і технологій для розвитку науково-технічного прогресу та новачій;
- оптимізації календарних планів будівництва та технології проходження документації;
- проведення маркетингових досліджень ринку будівельних матеріалів, виробів, конструкцій і трансферу технологій;
- досягнення оптимального балансу потужностей та ресурсів, планування собівартості й прибутку будівельної організації тощо.

Таким чином, постає необхідність проведення системних змін інвестиційно-будівельного комплексу, пов'язаних зі зниженням вартості, скороченням термінів будівництва при забезпеченні високої якості будівельно-монтажних робіт.

Висновки.

1. Визначено, що сучасний стан вітчизняної будівельної галузі та перспективи її розвитку обумовлені загальним економічним розвитком країни, станом банківської системи, інвестиційного клімату, регуляторного середовища тощо. При цьому на сучасному етапі розвитку вітчизняного будівництва виокремлено цілий ряд невирішених проблем:

- практична ліквідація великих будівельних підприємств інвестиційно-будівельного комплексу;
- неефективне використання природних, трудових та матеріально-технічних ресурсів;
- відсутність достатніх джерел фінансування будівництва;
- підвищення собівартості будівельно-монтажних робіт, недосконала система ціноутворення;
- бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів.

2. На основі підрахунку відповідних фінансово-економічних показників проведено аналіз сучасного стану вітчизняного інвестиційно-будівельного комплексу, розглянуто їх характерні зміни у динаміці та наведено відповідні порівняння з західноєвропейськими країнами.

3. Запропоновано шляхи вирішення сучасних проблем на рівні окремих підприємств інвестиційно-будівельного комплексу, які забезпечуються ефективною виробничо-господарською діяльністю, стійким фінансовим станом, підтримкою високого рівня конкурентоспроможності. Окрім того виділено умови їх успішної реалізації, які постають у відповідних законодавчо-нормативних, фінансово-економічних та соціальних заходах державного регулювання інвестиційно-будівельного комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тугай А.М. Економіка будівельної організації: курс лекцій / А.М. Тугай, Е.Й. Шиллов. –

К. : Міленіум, 2002. – 224 с.

2. Паліга Н.О. Аналіз механізмів та інструментів реалізації антикризової політики держави в будівельній галузі / Н. О. Паліга // Схід. — 2013. — № 12 (108). — С. 128-131.

3. Рибак О. В. Регулювання розвитку містобудівельного комплексу: економіко-правовий аспект / О. В. Рибак // Схід. — 2012. — № 1 (115). — С. 88-93.

4. Турко М.О. Прогнозування ризику діяльності будівельного підприємства / М.О. Турко // Економічний часопис-XXI. — 2012. — № 9-10. — С. 67-70.

5. Чинкуляк Н.М. Формування оптимальної стратегії будівельної організації в умовах невизначеності / Н.М. Чинкуляк, І.С. Вода // Економіка промисловості. — 2009. — № 5. — С. 83-87.

6. [Закон України “Про регулювання містобудівельної діяльності”](#) №3038-17 від 16.10.2013 / Відомості Верховної Ради України . - Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2013. – 343 с.

7. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України; відп. за вип. О.Е. Остапчук. – К., 2013. – 552 с.

8. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин : зб. наук. праць / наук. ред. В. О. Пархоменко. – К.: КНУБА, 2006. – Вип.16.– 185 с.

АННОТАЦІЯ

Стаття посвячена определению проблем, которые препятствуют развитию современной строительной отрасли Украины и рассмотрению условий их успешного решения в перспективе. Проведен анализ современного состояния инвестиционно-строительного комплекса на основе расчёта соответствующих финансово-экономических показателей и рассмотрена тенденция их изменения в динамике. При помощи количественных показателей проанализировано современное состояние отечественного инвестиционно-строительного комплекса и приведены соответствующие сравнения с западноевропейскими странами. Особое внимание уделено проблеме формирования капитальных инвестиций, как по объемам, так и по источникам финансирования. В результате проведенного анализа предложены пути решения проблем отрасли на уровне отдельных предприятий инвестиционно-строительного комплекса. Определены условия их успешной реализации при помощи мер государственного регулирования.

Ключевые слова: инвестиционно-строительный комплекс, проблемы, финансирование, количественные и качественные показатели, капитальные инвестиции, государственное регулирование, эффективность.

ANNOTATION

Article is devoted to the problems that block the development of the modern building trade in Ukraine

and examining the conditions for their successful solutions in future. The analysis of the current state of the investment-building complex on the basis of calculation of the relevant financial and economic indicators is conducted and the tendency of their changes in dynamics is considered. Using quantitative indicators the current state of the native investment-building complex is analyzed and corresponding comparison with Western European countries is shown. Special attention is paid to the formation of capital

investment, both in dimension and in sources of funding. As a result of conducting analysis there are proposed the ways of solution of trading problems at the level of enterprise of investment and building complex. The conditions for their successful negotiation are defined by means of governmental regulation.

Keywords: investment-building complex, problems, financing, quantitative and qualitative indicators, capital investment, governmental regulation, efficiency.

УДК 339.13

АСАУЛ А. Н.,

проф., д. э. н., заслуженный деятель науки РФ, Заслуженный строитель РФ, директор АНО «Институт проблем экономического возрождения»,

ИВАНОВ С. Н.,

проф. каф. экономики предпринимательства и инноваций, Санкт-Петербургский государственный архитектурно-строительный университет

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ КОНЦЕПЦИЯ КАК НАУЧНЫЙ ПОДХОД УПРАВЛЕНИЯ ТРАНСАКЦИОННЫМИ ЗАТРАТАМИ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ*

На основе сравнительного анализа современных научных концепций управления уровнем транзакционных затрат в строительстве формализовано содержание инфраструктурных научных концепций: строительной, геоинформационной. Инфраструктурные системы, как показывает анализ, используются в качестве источника информации по ограниченному кругу вопросов и направлены на обеспечение процессов инвестиционно-строительного цикла, а не на изменение, трансформацию, эволюцию в строительстве. Для управления инвестиционно-строительной деятельностью, направленной на снижение уровня транзакционных затрат следует использовать институциональную концепцию, преимуществами которой являются: широта поля научных решений, построенных на различных методологических взглядах; возможность компиляции, совмещения и переливов теоретических аспектов различных научных подходов; потенциал переноса результатов моделирования на процесс совершенствования нормативно-правовой базы предпринимательской деятельности в строительстве.

Ключевые слова: *строительство, транзакционные затраты, инфраструктурные системы, сетевой подход, кластерная модель, институциональный подход.*

Введение. Научное исследование механизмов управления транзакционными затратами в инвестиционно-строительной деятельности сосредоточено в странах с традиционно высоким уровнем показателя - России, Болгарии, Бельгии, Италии, Франции, Люксембург, Португалии, Украине, Испании. Полученная оценка числа индексированных в библиографической базе EBSCO Publishing публикаций по вопросу транзакционных затрат в инвестиционно-строительной деятельности (рис. 1) может быть сопоставлена с размерностью показателя по странам Global Property Guide [1 с.81].

Наибольшая численность публикаций (364 за период 2009 – 9 месяцев 2012 года) приходится на российских ученых. Это вполне закономерный ответ на сложившуюся проблему региональных инвестиционно-строительных комплексов (ИСК)¹ – непропорционально

высокий уровень транзакционных затрат во взаимодействии участников инвестиционно-строительной деятельности, обуславливающий высокую цену на строительную продукцию, депрессирующую инвестиционные процессы в экономике страны в целом [2 с.18].

В зарубежных научных исследованиях (1995-2012 года) вопрос снижения транзакционных затрат носит скорее локальный методический характер - обсуждается интеграция конкретных управленческих решений (GIS, BIM, InfoCore, B-Mainstream и другие) в структуру ИСК.

Федерации обоснована и принята в научной школе «Методологические проблемы эффективности региональных инвестиционно-строительных комплексов как самоорганизующейся и самоуправляемой системы» при Санкт-Петербургском государственном архитектурно-строительном университете (основатель и руководитель – профессор А.Н. Асаул).

¹ Целесообразность применения термина «региональные ИСК» применительно к территориальному делению Российской